

ОБСТАВИНИ, ЩО ПІДЛЯГАЮТЬ ДОКАЗУВАННЮ ПІД ЧАС РОЗСЛІДУВАННЯ ТІЛЕСНИХ УШКОДЖЕНЬ, УЧИНЕНИХ НЕПОВНОЛІТНІМИ**CIRCUMSTANCES TO BE PROVED DURING THE INVESTIGATION OF BODILY HARM COMMITTED BY JUVENILES**

Карпенко Р.В.,

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

У статті вивчено погляди науковців щодо місця обставин, що підлягають доказуванню, в структурі методики розслідування злочинів. Досліджено обставини, що підлягають доказуванню під час розслідування заподіяння тілесних ушкоджень. Підкреслено, що предмет доказування єдиний для усього кримінального процесу, крім того, він конкретизується під час провадження у конкретних справах. Запропоновано орієнтовний перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми.

Ключові слова: обставини, що підлягають з'ясуванню, тілесні ушкодження, неповнолітні, заподіяння тілесних ушкоджень, кримінальне провадження, доказування, вбивство, методика розслідування, предмет розслідування.

В статье изучены взгляды ученых относительно места обстоятельств, подлежащих доказыванию, в структуре методики расследования преступлений. Исследованы обстоятельства, подлежащие доказыванию при расследовании причинения телесных повреждений. Подчеркнуто, что предмет доказывания един для всего уголовного процесса, кроме того, он конкретизируется во время производства по конкретным делам. Предложен ориентировочный перечень обстоятельств, подлежащих выяснению при расследовании телесных повреждений, совершенных несовершеннолетними.

Ключевые слова: обстоятельства, подлежащие выяснению, телесные повреждения, несовершеннолетние, нанесение телесных повреждений, уголовное производство, доказывание, убийство, методика расследования, предмет расследования.

Studied the views of scientists about the place of circumstances, subject to proof, the structure of the methodology of investigation of crimes. Investigated circumstances to be proved during the investigation, causing injuries. Emphasized that the object of proving the same for the whole of the criminal process, in addition, it is specified at the time of production in specific cases. Proposed indicative list of circumstances to be elucidated during the investigation of bodily harm committed by juveniles.

The circumstances are being ascertained and proved, we consider in the framework of the forensic characteristics, as a separate division. In the legislation the circumstances are for the prosecution of General orienting in nature, relate to the investigation of all criminal offences and are not specific enough with respect to certain categories of criminal offences. At the same time, lists of such circumstances for certain types of criminal proceedings is a specific and depend on the elements of the offense.

Examines the correlation between the criminalistic characteristics of crimes and subject of proof. Methods of investigation of injury of varying severity and methods of investigation of the murders identified a summary of circumstances to be clarified during the investigation of related crimes. The severity of injuries is one of the key circumstances to be elucidated during the investigation of this category of crimes.

In our opinion, the indicative list of circumstances to be elucidated during the investigation of bodily harm committed by juveniles should be: victim's identity (personal data, profession, occupation, physiological and psychological status); the event of injury (time, place, and other circumstances, the cause of death or the nature and severity of the victim injuries (severity of injuries, the time of their infliction and the mechanism of occurrence); violent bodily harm or these negative effects occurred due to other causes (disease, accident, harm to the person herself, etc); the method and means of causing bodily injury (including ways and means of making and concealing of a crime); the identity of the offender (personal data, personal and professional qualities, physiological and psychological state); partners injury, the role of each in committing crimes; communication between the offender and the victim; the form of guilt, the purpose of the crime; circumstances that are grounds for exemption from criminal liability or punishment, as well as the circumstances affecting the severity of the criminal offense, characterize the person of the accused, aggravate or mitigate punishment, which exclude criminal responsibility or constitute grounds for the termination of criminal proceedings.

Key words: circumstances to be clarified, injuries, juveniles, bodily injury, criminal proceedings, proof, murder, methods of investigation, subject of the investigation.

Питання кримінально-процесуального доказування постійно знаходяться у полі зору як учених, так і працівників правоохоронних органів. Протягом багатьох років в теорії доказів утвердилося уявлення про доказування як про пізнання події минулого. Метою кримінально-процесуального пізнання є одержання відомостей про обставини, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. Здійснюючи доказування, органи і особи, які ведуть процес, повинні встановити такий обсяг обставин, який буде достатнім для правильного вирішення справи по суті. Потрібно зазначити, що останнім часом увагу науковців привертає проблема визначення обставин, що підлягають доказуванню у різних категоріях кримінальних проваджень. КПК України визначений загальний перелік обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні. У структурі окремих методик розслідування злочинів перелік таких обставин з огляду на особливості відповідних посягань розширюється та конкретизується з метою використання на практиці. У рамках побудови методики розслідування тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми, перелік обставин, що підлягає з'ясуванню

під час розслідування зазначеної категорії злочинів, стає об'єктом наукового інтересу та потребує обґрунтування й розробки.

Різні аспекти кримінально-процесуального доказування висвітлювали у своїх роботах провідні вітчизняні та зарубіжні науковці, насамперед: С. А. Альперт, В. Д. Арсеньєв, Л. М. Білецька, Г. Ф. Горський, М. М. Гродзинський, Ю. М. Грошевий, П. С. Елькінд, В. С. Зеленецький, М. І. Костін, А. М. Ларін, П. А. Лупинська, М. М. Михеєнко, В. В. Молдаван, В. Т. Нор, С. М. Стахівський, М. С. Строгович, С. В. Слінько, В. М. Тertiшник, Ф. Н. Фаткулін, С. А. Шейфер, В. П. Шибіко та ін. У своїх роботах теоретичним аспектам побудови методик розслідування злочинів, а також місцю та значенню обставин, що підлягають з'ясуванню в структурі методики розслідування злочинів, приділяли увагу Р. С. Белкін, В. А. Журавель, В. О. Коновалова, В. В. Тіщенко, Б. В. Щур та ін. Питання визначення обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування окремих видів злочинів, досліджували В. В. Логінова, А. А. Мацола, М. І. Панов, С. О. Сафронів, М. Ю. Тарасов, Р. А. Чеботарьов, В. Ю. Шепітько та

інші науковці. Проте на сьогодні у науковій літературі ще не було запропоновано переліку обставин, що підлягають встановленню під час розслідування тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми.

Метою статті є визначення обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми.

Теорія доказів є частиною науки кримінального процесу, а саме тією частиною, яка вивчає процес доказування під час досудового розслідування та розгляду справи у суді. Як зазначає С. М. Стахівський, метою кримінально-процесуального доказування є встановлення об'єктивної істини, а її досягнення можливе лише тоді, коли під час провадження у кримінальній справі з достатньою повнотою і достовірністю будуть встановлені усі факти і обставини, які мають значення для правильного вирішення цієї справи. Сукупність таких фактів і обставин утворюють предмет доказування у кримінальній справі [17, с. 18].

Предмет доказування забезпечує фактичну основу для правильної кримінально-правової кваліфікації вчиненого особою (особами) суспільно-небезпечного діяння, цілеспрямоване здійснення сторонами процесуальних повноважень у кримінально-процесуальному провадженні у конкретній справі, індивідуалізацію кримінального покарання винних осіб та відшкодування завданої шкоди [18, с. 238]. Інформація про структурні елементи предмета доказування, її обсяг на певному етапі розслідування надають можливість слідчому висувати версії та планувати розслідування. Предмет доказування також зумовлює вибір слідчих (розшукових) дій, негласних слідчих (розшукових) дій під час розслідування конкретного злочину під час досудового розслідування. У науці кримінального процесу предмет доказування визначається як система обставин, які виражають властивості та зв'язки події, що досліджується, важливі для правильного вирішення кримінальної справи та прийняття процесуальних профілактичних заходів у справі, а також для реалізації у кожному конкретному випадку завдань судочинства [19, с. 99; 20, с. 10; 21, с. 152].

Чинний КПК України серед завдань кримінального провадження називає повне розслідування та судовий розгляд. Відповідно до ст. 94 КПК України слідчий, прокурор, слідчий суддя, суд оцінюють докази за своїм внутрішнім переконанням, яке ґрунтується на всебічному, повному й неупередженому дослідженні всіх обставин кримінального провадження. У науці криміналістики існують різні підходи щодо об'єднувальної назви таких обставин – обставин, що підлягають з'ясуванню, встановленню або доказуванню під час розслідування злочину.

У науковій літературі спірним є питання співвідношення криміналістичної характеристики злочинів та предмета доказування. Дехто з учених висловлює думку про те, що криміналістична характеристика злочинів охоплює предмет доказування. Зокрема, як зазначає професор Р. С. Белкін: «Правильно сформульована характеристика повинна органічно включати перелік обставин, які підлягають доказуванню, і тому їх не потрібно вносити в структуру окремої методики» [10, с. 274]. Такої самої думки дотримуються і деякі інші автори [11, с. 343; 12, с. 180]. Проте в іншій своїй праці Р. С. Белкін зазначив, що останнім часом учені приділяють усе більше уваги необхідності доповнення криміналістичних характеристик переліком обставин, які підлягають доказуванню за конкретними категоріями кримінальних справ, що можна розглядати як модернізацію у криміналістиці [13, с. 222]. Цим висловлюванням видатний російський науковець визнав наявність підґрунтя для виокремлення цього елементу криміналістичної методики.

Водночас переважна більшість учених-криміналістів розглядають обставини, що підлягають доказуванню в окремих методиках розслідування злочинів, як самостійний елемент.

Поділяємо думку М. В. Салтєвського про те, що структура криміналістичної характеристики не можна ототожнювати з обставинами, що підлягають доказуванню. Усі елементи предмета доказування не можуть бути охоплені елементами криміналістичної характеристики, які в основному описують типові властивості та ознаки злочину, проте їх поєднання допускається [14, с. 419].

Обставини, що підлягають встановленню, на відміну від криміналістичної характеристики злочинів, інтегрують у собі властивості правової сутності злочину. Це дає змогу виділити з усіх подій і діянь ті, які наділені ознаками кримінально-правового, юридично значущого характеру (суспільна небезпека, протиправність, винність) і дати їм правильну кримінально-правову оцінку [15, с. 142].

Законодавець у ст. 91 КПК України закріпив перелік обставин, що підлягають доказуванню у кримінальному провадженні, а саме: подія кримінального правопорушення (час, місце, спосіб та інші обставини вчинення кримінального правопорушення); винуватість обвинуваченого у вчиненні кримінального правопорушення, форма вини, мотив і мета вчинення кримінального правопорушення; вид і розмір шкоди, завданої кримінальним правопорушенням, а також розмір процесуальних витрат; обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою для закриття кримінального провадження; обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання.

Проте визначені у законодавстві обставини мають для сторони обвинувачення загальноорієнтований характер, стосуються розслідування усіх кримінальних правопорушень та недостатньо конкретизовані щодо певних категорій кримінальних правопорушень. Водночас переліки таких обставин для окремих видів кримінальних проваджень є специфічними й залежать від ознак складу правопорушення. Саме тому дослідження обставин, що підлягають встановленню та доказуванню у кримінальних справах окремої категорії, необхідно визнати невід'ємним елементом методики розслідування деяких видів кримінальних правопорушень.

Можна зробити висновок, що відсутність єдиної позиції науковців щодо терміна, який визначає обставини, що підлягають з'ясуванню (доказуванню, встановленню) під час розслідування злочину, є показником високого рівня зацікавленості цим питанням у наукових колах.

Для потреб побудови методики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми ми вважаємо за доцільне орієнтуватися на термін, що використовує В. А. Журавель, – «обставини, що підлягають з'ясуванню». На його думку, процедура формування обставин, що підлягають з'ясуванню, зумовлена трьома чинниками: предметом доказування (ст. 64 КПК України 1961 року, ст. 91 чинного КПК України), кримінально-правовою та криміналістичною характеристикою певного різновиду злочинного посягання. При цьому обставини, що підлягають доказуванню як структурний елемент окремої криміналістичної методики є значно ширшим поняттям, ніж предмет доказування у розумінні КПК України [1, с. 13].

Стосовно місця обставин, що підлягають з'ясуванню в рамках методики розслідування окремих видів злочинів, багато вчених розглядають їх як окремий елемент, на одному рівні з криміналістичною характеристикою злочинів [2, с. 183; 3, с. 175]. Зокрема, Б. В. Щур на підтримку такої позиції наводить статистику, згідно з якою 23% опитаних практичних працівників визнали, що до елементів структури окремої криміналістичної методики мають бути віднесені обставини, що підлягають з'ясуванню. Крім того, Б. В. Щур ототожнює обставини, що підлягають з'ясу-

ванню під час розслідування злочину, з поняттям «предмет розслідування» [4, с. 15].

Погоджуючись із позицією щодо самодостатності обставин, що підлягають з'ясуванню, як елемента методики розслідування окремих видів злочинів, маємо зауважити, що поняття «предмет розслідування» є недоречним з огляду на чинний КПК України. Так, зазначений термін фактично обмежує поле використання обставин, що підлягають з'ясуванню, рамками досудового розслідування, в той час як ст. 23 КПК України встановлює обов'язок суду досліджувати докази безпосередньо – фактично встановлювати обставини вже після закінчення досудового розслідування.

Методиками розслідування заподіяння тілесних ушкоджень різної тяжкості та методиками розслідування вбивств уже визначені узагальнені обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування відповідних злочинів.

Проте розслідування тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми, що об'єднують принципів ознаки перелічених складів та до того ж мають свою специфіку, потребують розроблення власної методики їх розслідування, яка включатиме й обставини, що підлягають з'ясуванню.

Обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування вбивств, досліджувалися та формулювалися багатьма вченими, в основному з огляду на підвид убивства, що вивчався.

Наприклад, на думку М. Ю. Тарасова, обставини, що підлягають доказуванню, визначені кримінальним процесуальним законом і відносяться до будь-яких злочинів, але очевидно, що стосовно кожного зі складів злочинів вони набувають своїх особливостей, будучи орієнтованими на ті ознаки, які характерні для конкретного складу злочину, і необхідними для розмежування різних складів злочину. До ключових обставин, що підлягають доказуванню під час розслідування вбивств, він відносить наявність причинного зв'язку між дією (бездіяльністю) винного і смертю потерпілого, винність особи у вчиненні злочину, форму вини, зміст і спрямованість умислу, обставини, що характеризують особу потерпілого [5, с. 17].

Зі своїх позицій Р. О. Чеботарьов конкретизує обставини, що підлягають встановленню під час доказування події вбивства: смерть потерпілого, насильницький характер смерті, факт заподіяння смерті іншою людиною [6, с. 180].

Більш узагальнений перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування вбивств, наводять М. І. Панов та В. О. Коновалова: безпосередня причина смерті; що мало місце – насильницьке заподіяння смерті чи смерть сталася з інших причин (нешасний випадок, хвороба); яким способом, за допомогою яких знарядь вчинено вбивство; час настання смерті; місце вчинення вбивства; обставини, за яких вчинено вбивство; особа жертви; співчасники вбивства і роль кожного з них у вчиненні злочину; особа вбивці; мотиви вбивства; обставини, що сприяли вбивству (умисному чи необережному); заходи, яких треба вжити для попередження таких злочинів [7, с. 195].

Щодо розслідування заподіяння тілесних ушкоджень С. О. Сафронов запропонував та класифікував типові обставини, що підлягають з'ясуванню під час розслідування зазначеної категорії злочинів. Зокрема, йдеться про обставини, що стосуються суб'єкта злочину (анкетні дані, стан здоров'я, наявність судимостей тощо); обставини, що встановлюють суб'єктивну сторону злочину (мотив, привід, мета вчинення злочину, винність особи, форма вини); обставини, що належать до об'єктивної сторони злочину і до події злочину (час, місце, способи готування та вчинення злочину, засоби, знаряддя, зв'язки між злочинцем та потерпілим, ознаки й тяжкість ушкодження, механізм його виникнення, його характер та локалізація тощо); обставини, встановлення яких має значення для кваліфікації

діяння; обставини, що визначають розмір шкоди від вчиненого злочину, та ін. [8, с. 60].

Схожий перелік наводить В. В. Логінова, яка вважає, що під час розслідування заподіяння тілесних ушкоджень необхідно встановити особу потерпілого та ступінь тяжкості тілесних ушкоджень, час та механізм їх утворення; довести факт умисного заподіяння тілесних ушкоджень потерпілому та встановити спосіб заподіяння; виявити осіб, причетних до розслідуваної події [9, с. 10].

Погоджуючись із зазначеними авторами, наголосимо, що ступінь тяжкості тілесного ушкодження є однією з ключових обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування такої категорії злочинів.

У свою чергу М. І. Панов пропонує, на нашу думку, більш досконалий щодо особливостей, які притаманні умисному заподіяння тяжких тілесних ушкоджень, перелік обставин: факт протиправного заподіяння тілесного ушкодження (чи справді було вчинено злочин); рівень тяжкості ушкодження, який встановлює експерт; спосіб, знаряддя вчинення злочину; місце та час вчинення злочину; імовірність скоєння злочину за необхідної оборони, крайньої необхідності (з перевищенням її меж); матеріальні збитки злочину, тобто сума коштів, витрачених на лікування потерпілого й обвинувачуваного, коли останньому заподіяно ушкодження за необхідної оборони (до справи долучаються довідки лікувального закладу про час стаціонарного лікування) [16, с. 246].

Визначення й аналіз обставин, що підлягають установленню з тієї чи іншої категорії злочинів, має не тільки кримінально-процесуальне, а й важливе криміналістичне значення, оскільки надає змогу слідчому обрати правильний напрям розслідування, здійснити його всебічно, об'єктивно та повно.

Здійснивши ґрунтовне дослідження проблеми розслідування корисливо-насильницьких злочинів, професор В. В. Тіщенко вказав, що для систематизації обставин, які підлягають установленню, і оптимального їх використання в методиці розслідування злочинів доцільно використовувати системний і діяльнісний підходи, виокремлюючи елементи людської діяльності та групуючи навколо них відповідні обставини у вигляді функціонально пов'язаних між собою підсистем. У діяльності із учинення корисливо-насильницьких злочинів у зазначених цілях можна виокремити обставини, що стосуються: події як процесу діяльності, яка наповнена певним змістом і здійснюється у конкретних умовах; суб'єкта злочину та його психологічного ставлення до задуманих і учинених дій; об'єкта злочинних дій; наслідків, що настали у результаті вчинення злочину.

З огляду на викладене на основі узагальнення практики досудового розслідування за фактами злочинів досліджуваної категорії, пропонуємо типові обставини, які підлягають установленню у кримінальному провадженні на стадії досудового розслідування тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми.

Подія злочину: встановлення факту вчинення злочину, способу вчинення злочину та встановлення факту застосування знарядь учинення злочину, обстанівки вчинення злочину (місце, час); інформація щодо очевидців (свідків) злочину, встановлення причинного зв'язку між дією особи, наміром (фактом) заподіяти шкоду здоров'ю.

Установлення факту події злочину. Відповідно встановлюється, чи мала місце подія у просторі та часі; чи вчинено напад; якою була мета (чи була взагалі мета). Це важливо для розмежування зі складами інших кримінальних правопорушень.

Установлення способу вчинення злочину. Установлюючи спосіб заподіяння тілесних ушкоджень, в перспективі створюємо передумови визначення форми вини під час вирішення питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності.

Щодо способу заподіяння тілесних ушкоджень встановлюється: чи виникали факти підготовки до вчинення нападу, в чому вони полягали.

Встановлення факту застосування зброя учинення злочину. Умовно можна поділити вихідні дані про зброя злочину на три групи. До першої групи відносять випадки виявлення на місці злочину. Питання про те, чи цим зброя завдано тілесних ушкоджень, вирішується у цьому разі незалежно від версій про причетність певної особи до події злочину. До другої групи відносять випадки, коли результати невідкладних слідчих (розшукових) дій дають змогу більш-менш точно робити висновок про рід або вид зброя, хоча саме зброя не знайдено. Так, досліджуючи характер рани, її канал і пошкодження на одязі потерпілого, судово-медичний експерт дає висновок, чи застосовувалася вогнепальна або холодна зброя, якщо вогнепальна, то нарізна чи гладкоствольна; якщо холодна, то ріжучої, колючої чи рублячої дії, які мінімальні розміри цієї зброї тощо. До третьої групи відносять випадки виявлення під час виконання невідкладних слідчих (розшукових) дій не самого зброя, а лише його частини (магазин пістолета, уламок клинка) або частин боєприпасів (гільзи) чи їх залишків. У випадку, якщо зброя не знайдено, важливо з'ясувати, чи не було у підозрюваного (обвинуваченого) відповідного зброя до або після події злочину.

Встановлення обстановки вчинення нападу, часу, місця. Встановлюється: у якому місці та у який час був учинений напад; тривалість часу від моменту нападу до втечі з місця вчинення злочину; тривалість часу між нападом та повідомленням про нього до закладів охорони здоров'я, органів внутрішніх справ, батькам, родичам; де та скільки часу зберігався предмет посягання; де і впродовж якого часу зберігались зброя вчинення злочину; освітленість місця нападу; наявність місця для підготовки засідки; географічні особливості місцевості. Інформація про очевидців (свідків) злочину: хто спостерігав за подією; наявність поряд із місцем учинення споруд, будинків, де могли бути свідки-очевидці нападу; режим роботи підприємств, установ, організацій біля місця вчинення нападу; виявлення однопітків, яким відомо про обставини, що характеризують нападника.

Встановлення причинного зв'язку між дією особи, наміром (фактом) заподіяти шкоду здоров'ю. Підлягає встановленню: чи заподіяно тілесні ушкодження, якщо так, то які саме, чи мала місце погроза, демонстрація наміру завдати потерпілого.

Суб'єкт злочину та його психологічне ставлення до задуманих і учинених дій. Встановлюються особа злочинця, його винуватість, умисел та мотив; обставини, що характеризують особу неповнолітнього підозрюваного.

Встановлення особи злочинця. З'ясується кількість нападників, злагодженість їх дій, наявність даних про фізичний стан нападника (нападників), наявність зв'язків із потерпілим, інформаційні дані про вчинення подібних злочинів, судимостей у нападника (нападників), наявність дорослих співучасників.

Встановлення винності особи (осіб) у вчинення злочину, мети та механізму його вчинення, мотивів. Вимога закону про встановлення винності особи у вчиненні злочину означає з'ясування під час провадження її психічного ставлення до вчиненого суспільно небезпечного діяння та його наслідків.

Вважаємо, що орієнтовний перелік обставин, що підлягають з'ясуванню під час розслідування тілесних ушкоджень, учинених неповнолітніми, має бути таким:

1. Особа потерпілого (анкетні дані, професія, рід діяльності, фізіологічний та психологічний стан).
2. Подія тілесного ушкодження (час, місце, інші обставини).
3. Причина смерті або характер і тяжкість тілесних ушкоджень потерпілого (тяжкість тілесних ушкоджень, час їх заподіяння та механізм виникнення).
4. Насильницьке заподіяння тілесних ушкоджень чи зазначені негативні наслідки настали внаслідок інших причин (хвороба, нещасний випадок, заподіяння шкоди особою самою собі тощо).
5. Спосіб та засоби заподіяння тілесного ушкодження (у т. ч. способи та засоби готування та приховування злочину).
6. Особа злочинця (анкетні дані, особисті та професійні якості, фізіологічний та психологічний стан).
7. Співучасники заподіяння тілесних ушкоджень, роль кожного з них у вчиненні злочину.
8. Зв'язки між злочинцем та потерпілим.
9. Форма вини, мета злочину.
10. Обставини, що є підставою для звільнення від кримінальної відповідальності або покарання, а також обставини, які впливають на ступінь тяжкості вчиненого кримінального правопорушення, характеризують особу обвинуваченого, обтяжують чи пом'якшують покарання, які виключають кримінальну відповідальність або є підставою закриття кримінального провадження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Журавель В. А. Обставини, що підлягають з'ясуванню, у структурі криміналістичної методики / В. А. Журавель // Теорія та практика судової експертизи і криміналістики. – 2010. – Вип. 10. – С. 12–20.
2. Журавель В. А. Криміналістичні методики : сучасні наукові концепції : монографія / В. А. Журавель. – Харків : Апостиль, 2012. – 304 с.
3. Тищенко В. В. Криміналістическая методика расследования : современное состояние и перспективы развития / В. В. Тищенко // Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія». – 2010. – Т. IX. – С. 170–181.
4. Щур Б. В. Теоретичні основи формування та застосування криміналістичних методик : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня д-ра юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / Б. В. Щур. – Харків, 2011. – 32 с.
5. Тарасов М. Ю. Расследование уголовных дел об убийствах : процессуальные и криминалистические вопросы : автореф. дис. ... на соискание уч. степени канд. юрид. наук по спец. : 12.00.09 «уголовный процесс, криминалистика ; оперативно-розыскная деятельность» / М. Ю. Тарасов. – М., 2003. – 25 с.
6. Чеботарёв Р. А. Обстоятельства, подлежащие установлению при доказывании события убийства / Р. А. Чеботарёв // Известия Российской государственной педагогической академии им. А. И. Герцена. – 2011. – № 127. – С. 179–184.
7. Панов М. І. Розслідування вбивств на замовлення / Панов М. І., Коновалова В. О. // Настільна книга слідчого / [Панов М. І., Шелітько В. Ю., Коновалова В. О. та ін.]. – 3-тє вид., перероб. і допов. – К. : Ін Юре, 2011. – С. 192–198.
8. Сафронов С. О. Методика розслідування умисного заподіяння тяжких і середньої тяжкості тілесних ушкоджень : науково-практичний посібник / С. О. Сафронов. – Харків : [С.А.М.], 2003. – 175 с.
9. Логінова В. В. Основні положення методики розслідування заподіяння тілесних ушкоджень : автореф. дис. ... на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук за спец. : 12.00.09 «кримінальний процес та криміналістика ; судова експертиза ; оперативно-розшукова діяльність» / В. В. Логінова. – К., 2012. – 16 с.
10. Белкин Р. С. История отечественной криминалистики / Р. С. Белкин. – М. : Норма, 1999. – 496 с.
11. Криминалистика / под ред. Герсимова И. Ф., Драпкина Л. Я. – [2-е изд. ; перераб. и дополн.]. – М. : Высшая школа, 2000. – 672 с.
12. Андреев И. С. Криминалистика / Андреев И. С., Грамович Г. И., Порубов Н. И. – Минск : Вышэйшая школа, 1997. – 344 с.

13. Белкин Р. С. Криминалистика : проблемы сегодняшнего дня. Злободневные вопросы российской криминалистики / Р. С. Белкин. – М. : Норма–Инфра–М, 2001. – 240 с.
14. Салтєвський М. В. Криміналістика (у сучасному викладі) : підручник / М. В. Салтєвський. – К. : Кондор, 2008. – 558 с.
15. Тищенко В. В. Теоретичні і практичні основи методики розслідування злочинів : монографія / В. В. Тищенко. – Одеса : Одеська національна юридична академія ; Фенікс, 2007. – 260 с.
16. Настільна книга слідчого : науково-практичне видання для слідчих і дізнавачів / за ред. М. І. Панова, В. Ю. Шепітько, В. О. Коновалова та ін. – К. : Вид. Дім «Ін Юре», 2003. – 728 с.
17. Стахівський С. М. Теорія і практика кримінально-процесуального доказування : монографія / С. М. Стахівський. – К., 2005. – 272 с.
18. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року / за ред. О. А. Банчука, Р. О. Куйбіди, М. І. Хавронюка. – Х. : Фактор, 2013. – 1072 с.
19. Михеенко М. М. Доказывание в советском уголовном судопроизводстве / М. М. Михеенко. – К. : Изд-во КГУ, 1984. – 137 с.
20. Банин В. А. Структура предмета доказывания в советском уголовном процессе : учебное пособие / В. А. Банин. – Уфа, 1976. – 125 с.
21. Строгович М. С. Теория судебных доказательств / М. С. Строгович // Избранные труды : в 3-х т. – М., 1991. – Т. 3. – 300 с.

УДК 343.132

МОДЕЛІ СУДОВОГО КОНТРОЛЮ ЗА ДОСУДОВИМ РОЗСЛІДУВАННЯМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ЗАРУБІЖНИХ ДЕРЖАВ

MODELS OF JUDICIAL CONTROL OVER PRE-TRIAL INVESTIGATION UNDER LEGISLATION OF FOREIGN STATES

Крикливець Д.Є.,
к.ю.н., асистент кафедри кримінального права і кримінології
Львівський національний університет імені Івана Франка

Статтю присвячено дослідженню правового регулювання інституту судового контролю за досудовим розслідуванням за законодавством іноземних держав. Проаналізовано правову регламентацію суб'єктів судового контролю, їхню роль під час досудового розслідування, а також співвідношення з іншими суб'єктами кримінального провадження. За результатами дослідження запропоновано умовний поділ моделей судового контролю на два типи.

Ключові слова: судовий контроль за досудовим розслідуванням, суб'єкт судового контролю, суб'єкт кримінального провадження, модель судового контролю.

Статья посвящена исследованию правового регулирования института судебного контроля за досудебным расследованием по законодательству иностранных государств. Проанализировано правовую регламентацию субъектов судебного контроля, их роль на досудебном расследовании, а также соотношение с другими субъектами уголовного производства. По результатам исследования предложено условное разделение моделей судебного контроля на два типа.

Ключевые слова: судебный контроль за досудебным расследованием, субъект судебного контроля, субъект уголовного производства, модель судебного контроля.

The article deals with the legal regulation of judicial control over pre-trial investigation institute under legislation of foreign states. It is stressed that judicial control institute is considered to be one of the most burning issues within the contemporary criminal procedure science in Ukraine. Such importance of the judicial control issues is reasonable, as far as legal scholars and practitioners think that judicial control will ensure the legitimacy of the pre-trial investigation, protection of rights and lawful interests of its subjects, as well as their quick and effective renewal in case of breaking.

It is stated that special judges who conducted pre-trial investigation and then considered and decided the case on its merits acted on Ukrainian territories under the Austrian rule. It is substantiated that such criminal procedure subjects differ from the investigating judges in Ukraine nowadays.

Considering world traditions of judicial control have rich history, the experience of judicial control legal regulation in Germany, Belgium, Georgia, Italy and other states is analyzed. The conclusion is reached that according to the procedural purpose of judicial control institute its models can be conditionally divided into two types. The first type includes the models according to which judicial power subject is factually vested with the functions characteristic of investigator and prosecutor and conducts the pre-trial investigation, approving the measures which restrict the constitutional rights of persons, and then influences the determination of investigation completion moment and the perspectives of criminal proceedings. The second type comprises the models according to which judicial power subject does not conduct the pre-trial investigation, acts on the basis of the other subjects' motions, solves only the issues concerning the compliance of the criminal procedure subjects rights.

Key words: judicial control over pre-trial investigation, judicial control subject, criminal proceedings subject, model of judicial control.

Згідно чинного Кримінального процесуального кодексу України від 13 квітня 2012 року (далі – КПК України) суб'єктом здійснення судового контролю за досудовим розслідуванням є слідчий суддя. Незважаючи на порівняно недовготривалий досвід функціонування інституту слідчих суддів в Україні, до питань забезпечення їх діяльності прикута увага як науковців, так і практиків. Значний інтерес до окресленої проблематики можна пояснити тим, що слідчі судді покликані забезпечити дотримання законності досудового розслідування, захист прав та законних інтересів його учасників, а також своєчасне та ефективне їх поновлення у разі порушення, що у підсумку сприятиме виконанню завдань кримінального судочинства.

Різні аспекти законодавчого забезпечення та практики реалізації інституту судового контролю дослідили такі українські та зарубіжні вчені, як: К. Брантс, І. Глююк, Ю. Грошевий, Л. Мафф, Г. Мюллер, В. Попелюшко, П. Прилуцький, В. Самарін, Ф. Трейст, Д. Філін, С. Франкен, Дж. Ходгсон, О. Яновська, а також інші науковці. Не є новими також і дослідження у порівняльному аспекті, але вони і надалі залишаються актуальними, враховуючи тривалу історію та багату практику здійснення судового контролю у деяких зарубіжних державах. Тому у статті буде зроблено спробу проаналізувати іноземний досвід правового регулювання судового контролю за досудовим розслідуванням.